

LIBERI, připomínky k návrhu Ministerstva spravedlnosti na změnu rodinného práva.

eKLEP: <https://odok.gov.cz/portal/veklep/material/pripominky/KORNDUGFTG75/>

Návrh na změnu zákona, ať už od MSp, tak od skupiny senátorů, je obhajován nutností větší ochrany dětí a jejich bezpečí. LIBERI ovšem považuje za klíčové věnovat se odstranění zdroje a prapůvodní příčiny tohoto ohrožení, nikoliv pouze řešit následky vadného systému (nejen v ČR, ale i v celé „vyspělé“ civilizaci). Proto předkládá sociologicko-ekonomický úvod.

LIBERI konstatuje velmi pravděpodobný zdroj společenských problémů jako rozpady rodin, klesající porodnost a plodnost, ohrožení financování průběžných systémů důchodů a zdravotnictví apod. spočívající v **trvalém ekonomickém znevýhodňování rodin s dětmi**. Toto má vliv i na opatrovnické spory, jednak v ekonomickém i psychickém tlaku na rodiny s dětmi vedoucí ke zhroucení rodiny, závislostem, propadu do chudoby, exekucí a závislosti na sociálních dávkách, bez efektivní motivace se z problémů dostat (extrémní zdanění nově vydělané tisícikoruny – až 80 % spolu se ztrátou sociální podpory). Toto se promítá nejen do násilného chování v rodinách, ale i do „hodnoty“ opatrovnických sporů ve smyslu determinování kvality budoucího života.

Ekonomické znevýhodnění rodin s dětmi spočívá ve vadném ekonomickém pojetí výchovy a výživy dětí. Z ekonomického hlediska jde o evidentní **finanční a pracovní (fyzickou) investici do dosažení, zajištění a udržení příjmu rodiny a státu**. Jakékoliv investice tohoto typu (vyjma právě investice do budoucích výnosů produkcí nové generace) jsou zcela **osvobozeny od daní a sociálních odvodů**. Naproti tomu výdělek rodičů určený na investici do nové generace (orientačně 16 % hodnoty jejich práce v objemu superhrubé mzdy na jedno dítě) je neoprávněně zatížen obrovskými odvody a daněmi. Na straně výnosů z této investice je současný systém rovněž naprosto odlišný od přístupu k výnosům jiných investic. Zatímco v běžném režimu je výnos z investice zatížen velmi mírnou daní, v případě rodičovské investice do budoucích zdrojů jsou tyto výnosy (daně a sociální pojištění dětí v produktivní době) zdaněny 100 % a přerozděleny všem bez ohledu na výši investice dokonce i bez ohledu na to, zda se na této investici podílel (typický Free Riding). Lakonicky řečeno, *pokud někdo chová prasata, je ekonomicky produktivní, náklady si odečte před zatížením odvody, a výnos zůstane jemu, ovšem pokud někdo „chová“ děti, jde o „neproduktivní“ aktivitu s neuznáním nákladů a se znárodněním výnosu*. O vadě systému svědčí i optimální strategie mladých pro zajištění na stáří: *V žádném případě nemít děti, peníze uspořené na nákladech na děti odkládat do investic, a v důchodu mít jeden příjem z investic a druhý příjem od dětí těch hlupáků, kteří na tuto geniální strategii ještě nepřišli*. Toto je zásadní zdroj zátěže rodin promítající se i do rozpadů ekonomicky přetížených rodin a intenzity opatrovnických sporů.

Je třeba zmínit ještě jeden princip, podstatný pro opatrovnická řízení. Tím je **tendence nadhodnocovat práva a deklarovanou hodnotu dítěte v situaci poklesu porodnosti a plodnosti (vzácnost, nedostatek dětí), tedy snaha státu zdůrazňovat váhu a důležitost dítěte, a to do té míry, že stát stále více vnucuje rodičům vlastní náhled na zájem dítěte**. Tento efekt vede **k značnému oslabování rodičovských práv a kompetencí a nahrazování jich státním zásahem nebo ještě hůře, rozhodováním samotného dítěte** o zbavení rodiče práva a povinnosti dítěte vychovávat. Jde o velmi nebezpečný princip narušující rodinné schéma osvědčené staletími, jde rozbití odpovědnosti rodičů za dítě včetně odpovědnosti rozhodovat o důležitých záležitostech dítěte. V současné době se toto projevuje dvěma zhoubnými trendy:

- 1) **Intenzivními zásahy státu do rodin**, určování, kdo, kdy a jak má o dítě pečovat a zda vůbec smí, **bez prokázání nezbytnosti** zásahu do rodičovské kompetence.

- 2) Zvýrazňování **nadřazení dítěte nad rodiče**, tedy převrácení „výchovné“ hierarchie, kdy naopak **dítě rozhoduje, dítě určuje, dítě smí vylučovat rodiče z péče a výchovy o sebe a fakticky může „vychovávat“ rodiče** tak, aby se chovali podle jeho pokynů a představ.

Opatrovnický systém by měl do kompetencí rodičů zasahovat pouze v mezích daných ústavním právem (čl. 3 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte), tedy **jen je-li to nezbytné pro blaho dítěte, přitom ctít povinnosti, práva a odpovědnost rodičů**, kdy tímto cílem je primárně vychovat dítě a dovést k plnoletosti, svéprávnosti a svébytnosti. To je **primární kompetence rodičů, ne státu, ale ani dítěte**. Odnímání této kompetence rodičům je zásadní problém oslabování jejich role a ztěžování jejich životního úkolu. **Rodiče mají právo na pomoc státu, nikoliv na kladení překážek a omezování jejich práva a povinnosti o děti pečovat. Na straně dítěte je zákonná povinnost dbát svých rodičů a podřídit se jejich přiměřeným výchovným opatřením**. Součástí profilu vyspělého člověka není jen schopnost vybojovat si práva (navíc vyzbrojeni nekritickou oporou ve státní moci), ale i **plnit své povinnosti a nést odpovědnost za své jednání**. Toto v současném přístupu státu k opatrovnickým řízením naprosto chybí a děti vyrůstají v pocitu, že jsou středem vesmíru a nadřazené rodičům i zákonu.

Výsledek opatrovnického řízení předurčuje další míru ekonomické i psychické zátěže rodiče, ale i charakter dítěte, jeho psychickou zátěž a jeho dospělost. Za zásadní tak LIBERI považuje **snížení „hodnoty“ sporu**, tedy rozsah povinností a práv, které lze legitimně vysoudit jak z hlediska péče o dítě, tak finančně, což by mělo zákonitě stimulovat populaci ke **snížení intenzity konfliktu jako zásadnímu zdroji zátěže a ohrožení dětí**. Pro ilustraci, **pokud by zákonná úprava přímo definovala rovnoměrné rozdělení péče mezi nezávadné rodiče s tím, že každý rodič o dítě bude pečovat na vlastní náklady, zcela se vytratí důvod drtivé většiny lýtých sporů. Zatímco pokud rodič ví, že může získat 100% kontrolu nad dítětem, a ještě získat významné finanční prostředky od vyloučeného rodiče, je to výzvou pro tvrdý, eskalovaný a dlouhodobě udržovaný konflikt a především pro zneužití dítěte a jeho rostoucí moci v opatrovnických řízeních**. A nejde jen o zatahování dětí nad 12 let, ale stále častěji se objevuje fenomén přípravy na „odštělení“ rodiče kolem 12 roku (vydrž, až ti bude 10, 12 let, už nebudeš muset k tomu zlému otci/zlé matce chodit a my budeme šťastní). Tento princip by zákonodárce měl velmi vzít v úvahu, protože **zásadním způsobem vytváří míru psychické zátěže a poškození dětí. Míra psychického poškození dětí se přímo úměrná váze, jakou soudy názoru dětí přikládají. Participační právo se obrací proti dětem a stává se z něj živná půda pro duševní násilí na dětech, poškození jejich psychiky i charakteru**. Tolik k rámci úvah níže konkretizovaných.

LIBERI ve věcech připomínek k návrhu zákona zohledňuje následující vstupy:

- 1) Prioritním zdrojem je ústavní právo
- 2) Sekundárním zdrojem je zkušenost z praxe o dopadech sporů mezi rodiči na děti
- 3) Formálním zdrojem je samotný návrh zákona od MSp.
- 4) Druhým zdrojem je návrh zákona vypracovaný skupinou senátorů

Z hlediska ústavního práva LIBERI shledává závažné deficity jeho naplňování včetně odrazu v podústavním právu, konkrétně:

- 1) **Nedostatečné vyvážení ústavních práv dětí a rodičů** v kontextu historicky dané hierarchie vztahů v rodině, s důsledkem **nadřazení i nepodloženého či formovaného projevu dítěte nad ústavní práva rodičů**, s tím související **nepřiměřené zasahování státu do integrity rodiny nevykazující zásadní vady rodičů**, související nedostatečné naplňování nejlepšího zájmu dítěte ve smyslu čl. 3 odst. (1) a zejména odst. (2) ve spojení s čl. 5, čl. 7 a čl. 18 Úmluvy o právech dítěte.
- 2) **Zásadně nedostatečné naplnění čl. 19 Úmluvy o právech dítěte, tedy práva na ochranu dětí před fyzickým a duševním násilím** s nedozírnými následky na psychice dětí a na jejich rodinných vztazích.

Naopak, posilování vlivu dětí na výsledek řízení a snižování věku pro vliv na výsledek řízení se psychická zátěž dětí zvyšuje, legislativa a bohužel i judikatura směřuje ke snížení ochrany dětí.

- 3) Značné rezervy v naplňování čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, kdy je **participační právo dítěte často okleštěno na vytěžování dítěte pro alibistická rozhodnutí soudů**, včetně Ústavního soudu.
- 4) Značné **limity v právu na spravedlivý proces**, a to zejména v oblastech:
 - a. Neposkytování včasné a účinné ochrany právům
 - b. Omezená, obtížná a zdlouhavá vymahatelnost rozsudků
 - c. Tolerování nedodržování rozsudků oslabující princip právního státu
- 5) Kolize ústavního a podústavního práva shledává LIBERI zejména v následujícím:
 - a. Lhůty prozatímního rozhodnutí a nemožnost odvolání proti němu, jako deficit práva na včasnou a účinnou ochranu práv (§ 465a a násl. z.ř.s.),
 - b. Úprava zájmu dítěte jako určujícího hlediska pro rozhodnutí (§ 866 o.z.), kdy zájem dítěte má být hlediskem předním, nikoliv určujícím,
 - c. Zákonné určení životní úrovně dítěte shodně jako rodiče (§ 915 odst. 1 o.z.), kdy jde o kolizi s ústavními právy rodiče na volbu zaměstnání, vlastnění a pokojné užívání majetku, ale zejména s právem rodičů na rodičovskou výchovu a péči ve smyslu na určení životní úrovně dítěte jakožto výchovného působení (netýká se rodičů, kteří dítěti prokazatelně škodí nebo o péči neprojeví zájem).
 - d. Opora v průměrném příjmu pro stanovení výživného (§ 913 odst. 3 o.z.), neboť takto upravený postup odporuje právu povinného na volbu zaměstnání, nehledě na to, že průměrného příjmu z principu věci nedosahuje 2/3 populace, tedy i povinných.

Základní cíle novelizace rodinného práva

Jak návrh zákona od Ministerstva spravedlnosti, tak návrh skupiny senátorů uvádějí jako hlavní důvod navržené změny posílení práv dětí, zvýšení ochrany a bezpečí dětí, zohlednění domácího násilí v úpravě péče o děti.

Navržené úpravy posilují práva dětí, zejména vyššího věku, do té míry, že lze na základě jejich přání legalizovat odmítání péče jednoho rodiče bez objektivních důvodů (návrh senátorů ST242).

Toto je ale v přímém protikladu cílem více zohledňovat domácí násilí ve vztazích pro rozhodování o péči. Návrh pracuje až s následky neřešení určitých projevů domácího násilí a poskytuje tak násilníkovi velmi účinný nástroj k pokračování v násilí prostřednictvím ovlivnění názoru dítěte.

Zásadní otázka tedy je, aby vůbec nedošlo v rodině k situaci, kdy dítě bez objektivního důvodu odmítá péči druhého rodiče. Tyto situace nastávají právě poruchou v ústavněprávní rovině, tedy neposkytování ochrany právům včas a efektivně. Řešení navržené Ministerstvem spravedlnosti a zejména skupinou senátorů posílí psychickou zátěž dětí právě tím, že násilníkům poskytne prostor prostřednictvím dětí (tedy páchání psychického násilí na dětech) pokračovat v násilí na původní oběti.

Kazuistika:

Matka trpěla fyzickým i psychickým domácím násilím ze strany dokonce nebiologického otce dítěte. Nebiologický otec po rozchodu přenesl své násilí na dítě, toto natolik zmanipuloval, že muselo před orgány tvrdit, že k matce nechce (ačkoliv se na chodbě soudu vrhlo matce do náruče, plakalo a omlouvalo se jí). V 11 letech se otcí vzepřelo a odmítlo se od matky vrátit, otec se domohl výkonu rozhodnutí odnětím dítěte z péče matky (s odůvodněním dosud setrvalého naprogramovaného verbálního odmítání matky), tento proběhl velmi násilně na dítěti a dítě

dopravené k otci bylo opět zmanipulováno, přesvědčeno, že proti otci nemá šanci a následně se ztrátou důvěry v ochranu opět tvrdilo, že k matce nechce. Důsledek, dítě dodnes v moci otce, kontakt dítěte s biologickou matkou a sestrou zrušen. Brutální psychické týrání dítěte, matky a sestry dítěte.

Posílení vlivu projevu dítěte na rozhodování o péči je naprosto vadný a nebezpečný krok. Ani děti blízké dospělosti nejsou schopné manipulacím čelit. Ochrana dětí musí být odlišná, a to posílení vlivu objektivních faktorů na rozhodování o péči. Tedy přihlížet k projevu dítěte, je-li ovšem v souladu s ostatními objektivními okolnostmi. Cílem musí být sejmutí břímě rozhodujícího hlasu z dětí, ne proto, že by nás děti nezajímaly, ale proto, že je potřeba je chránit před duševním násilím s doživotními následky poškození rodinných vazeb, nežádka k milující matce, babičkám, dědečkům. Toto je z praxe skutečně extrémně závažný problém.

Zásadní problémy, které současná opatrovnická justice neumí včas a efektivně řešit:

- 1) Zajištění bezpečí dítěte před násilným rodičem, zejména v situaci duševního násilí. Toto neřeší ani psychologické zprávy, ani znalci, děti jsou na tyto „kontrolní“ situace připravené, nebo velmi efektivně a přesvědčivě dokážou reprodukovat postoj, který od nich očekává formující rodič. Jen velmi málo soudců a jen v určitých případech dokáže manipulaci rozpoznat při bezprostředním kontaktu s dětmi.
- 2) Zajištění participačního práva dítěte s důrazem na odstínění manipulace, situačních vlivů, dětského oportunismu (dítě ví, který rodič mu umožní více času na sociálních sítích).
- 3) Zaměňování participačního práva za vytěžování dítěte pro alibistická rozhodnutí soudu.
- 4) Prosazování cílů jednoho rodiče skrze ovlivnění dítěte. **Velmi se rozmáhá zavrhování matek (vedle dosud rozšířenějšího zavrhování otců), do té doby pečujících, dětmi vyššího věku po působení otců.** Toto je **důsledek posilování váhy projevu dětí** a „naučení se“ vadných rodičů prosadit své cíle vyloučit druhého rodiče z péče prostřednictvím ovlivnění projevu dítěte, ať už násilím, benevolencí, uplácením či jinak.
- 5) **Příliš intenzivní zásahy státu do rodičovských kompetencí**, tedy nerespektování rodičovské odpovědnosti v případě rodičů, kteří jsou v mezích společenské normy. Nevedení dětí k respektování nezávadného rodiče, čímž by soudy přenesly soudy zátěž realizace péče zavrhovaného rodiče na sebe místo zatížení samotného dítěte rozhodováním.
- 6) **Přehlížení povinností dětí vůči svým rodičům, přehlížení povinností dětí respektovat zákon a rozsudky, přehlížení povinností dětí dosahovat svých cílů legálními prostředky** (absence participačního práva ve smyslu poučení, jak mají děti správně postupovat, a nikoliv je učit svévolnému porušování zákonů a rozsudků a porušování práv svých rodičů – pozor, toto není omezování práv dětí, ale jejich ochrana a výchova k demokratickým hodnotám a respektování právního řádu). K tomu bývalý předseda Ústavního soudu JUDr. Pavel Rychetský v usnesení I.ÚS 2183/17: „*Nezletilá by za příkladného vedení matky měla pochopit, že soudní rozhodnutí o realizaci styku otce s ní je přijaté proto, že rodiče nejsou schopni se jakkoli dohodnout a je třeba ho dodržovat. V zájmu nezletilé pro její další život rozhodně není, aby bylo tolerováno její nepřístojné chování k otci a uchýlování se k jeho vydírání, aby si uvykla tomu, že ostatní se budou podřizovat jejím přáním a že ona bude dělat jen to, co sama chce. Z obsahu rozhodnutí je zcela zřejmé, že nezletilá si diktuje podmínky....*“ Tímto je lapidárně vystižen princip rovnováhy participačního práva dítěte a respektu k rodičům, soudům a právu.

Co by měl zákonodárce v novele udělat, aby lépe zajistil bezpečí dětí a omezil vysoce konfliktní rozchody:

- 1) **Zpřesnit definici domácího násilí**, která aktuálně explicitně nepokrývá devastující formy domácího násilí na dětech. Současně je třeba **upřesnit definici k omezení zneužívání nařčení z domácího násilí na vylučování jednoho rodiče z péče**, tedy zvýšit důraz na objektivní prokázání skutečností.
- 2) **Nepřesouvat odpovědnost za rozhodnutí na dítě**, snadno ovlivnitelné rodičem, podléhajícím loajalitnímu konfliktu s řešením příklonem k jednomu rodiči. Toto velmi uleví psychice dětí ve sporech.
- 3) **Posílit rozhodování na základě objektivních prokázaných skutečností.**

- 4) **Zásadně zjednodušit, zrychlit a vyvážit rozhodování o péči v rodinách, kde není zjevný deficit na straně některého nebo obou rodičů**, zvýšit respekt státu k rodičovské kompetenci, jak ukládá ústavní právo (včetně ústavního práva dítěte) na zásahy pouze nezbytné (čl. 3 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte)
- 5) **Zvýšit rychlost a efektivitu ochrany práv prozatímním rozhodnutím**
- 6) **Vyvažovat ústavní práva dítěte i rodičů, nikoliv nadřadit bezvýhradně projev dítěte ústavním právům rodičů. I přání dítěte musí splňovat test nezbytnosti zásahu do práva jeho rodiče ve smyslu prokázání skutečností intenzivně negativně zasahujících do zájmu dítěte při rovnoměrné péči (III. ÚS 1206/09)**
- 7) **Snížit zásadním způsobem „hodnotu“ sporu tím, že jako výchozí a prozatímní řešení bude volit řešení rovnoměrné péče s plněním vyživovací povinnosti péčí, bez „lákavého“ doměřování enormních částek výživného zpětně, což zvyšuje hodnotu sporu a „bojové“ nasazení rodiče se zásahem dítěte.**
- 8) **Lépe upravit povinnosti a práva v případě rodičů ohrožujících dítě nebo rodičů nejevících o dítě zájem tak, aby nebylo (jako dnes) možné paralyzovat péči pečujícího rodiče obstrukcemi ve věcech významných.**

Využitím těchto kroků získá systém prostor pro řešení skutečně závažných sporů s vadným rodičem či rodiči, získá prostor pro ochranu skutečně ohrožených dětí a realizaci efektivního soudního dohledu v těchto závažných případech, včetně vyšší kapacity na znalecká zkoumání (dnes jsou znalecké kapacity vyčerpávány spory, kde znalec nemá co dělat) a uvolnění rukou pracovníkům OSPOD (zde je příčina tragédie Viktorky). **Cílem revize rodinného práva by mělo být zásadní zrychlení a zjednodušení řešení** nikoliv jen u rodičů s dohodou, ale **u přiměřeně normálních rodičů chystajících se k bitvě o dítě**. To je základ snížení zátěže dětí a získání kapacit pro řešení extrémních případů.

Předmětem tohoto vyjádření není komplexní návrh řešení úpravy rodinného práva, ale výlučně postižení oblastí zasahovaných aktuálními dvěma návrhy změn zákonů. **LIBERI má připravená řešení i ostatních vadně řešených otázek, včetně paragrafového znění, je připravena, při vážném zájmu problém skutečně efektivně a ve prospěch dětí řešit, se na přípravě zásadní komplexní novely podílet.**

Vyjádření k návrhu novely Ministerstva spravedlnosti:

K bodu 4. Zde je třeba nejprve upřesnit pojem domácího násilí, neboť na jedné straně nepokrývá dostatečně domácí násilí ve formě poškozování vztahu dítěte k dalším osobám včetně rodiče, nezákonné bránění v péči o dítě, na druhé straně zahrnuje i jednorázové násilné skutky, které nejsou domácím násilím ve smyslu soustavného naplňování moci a kontroly jedné osoby nad druhou, ale zahrnují např. i indukované jednorázové násilí jako reakci na dlouhodobé (ale neprokázané) domácí násilí apod., typicky když dlouhodobě týraná a zneužívaná žena použije k obraně nůž. Rovněž lze pod současnou definici podřadit i párové násilí, což je jiný typ závadného jednání. Nezahrnuje explicitně psychické násilí na dítěti páchané formou násilí na jeho rodiči. Teprve po zpřesnění lze připustit promítnutí do rozhodování o péči. Proto je potřeba doplnit bod nový ve znění:

Bod 7.

§ 3021 odst. (1) zní:

(1) Domácím násilím se rozumí soustavné, dlouhodobé nebo opakované jednání vůči oběti v jakékoli formě, při kterém dochází ke zneužívání moci, závislosti nebo jiného významného nerovného postavení a jehož účelem nebo následkem je ovládnutí, podřizování, izolace, zastrasování, ponižování nebo jiná závažná újma oběti.

Domácím násilím je jednání, kterým

- a) bylo zasahováno do tělesné a sexuální integrity oběti,
- b) bylo zasahováno do její duševní integrity, svobody, důstojnosti, vážnosti, cti, soukromí nebo intimního života,
- c) byla ohrožena nebo narušena její schopnost uspokojovat své základní potřeby nebo základní potřeby členů společné domácnosti,
- d) bylo narušováno nebo poškozováno její citové, rodinné nebo sociální pouto k osobám blízkým, zejména prostřednictvím manipulace, nátlaku, pomluv, izolace nebo jiného působení směřujícího k odmítání, zavržení nebo narušení vztahu oběti s dítětem, rodičem, partnerem, sourozencem nebo jinou osobou blízkou,
- e) bylo bráněno, ztěžováno nebo podmiňováno udržování vztahu a kontaktu oběti se společným dítětem nebo výkon jejích rodičovských práv a povinností, nejde-li o opatření podle rozhodnutí příslušného orgánu.
- f) bylo nezletilé dítě vystavováno násilnému, ponižujícímu, zstrašujícímu nebo jinak nepřátelskému jednání vůči osobě dítěti blízké.

Pro posouzení, zda jde o domácí násilí, se přihlíží zejména k délce trvání, četnosti, návaznosti jednotlivých jednání, jejich dopadům na oběť a k existenci převládajícího vzorce kontroly, dominance nebo zneužívání moci jednou osobou vůči druhé, k celkové dynamice vztahu, časové souvislosti jednotlivých jednání a jejich účelu, souvislosti a vzájemné podmíněnosti. Za domácí násilí se nepovažuje vzájemné konfliktní nebo násilné jednání osob, při němž se role pachatele a oběti střídají, pokud nelze určit převládající vzorec kontroly nebo zneužívání moci jednou osobou vůči druhé.

Současně je **velmi riziková formulace bodu 4** ve znění: „Dopustil-li se rodič vůči druhému rodiči či vůči svému dítěti domácího násilí“, neboť se zde nepřipustně **přenáší posouzení naplnění skutkové podstaty trestného činu na opatrovnický soud**. V praxi se velmi rozšiřuje fenomén křivého účelového obvinění z domácího násilí, včetně využití vykazání pro účelové omezení péče druhého rodiče. Tyto skutky by měl řešit trestní soud v režimu trestního řádu, a nikoliv soud opatrovnický, ten by měl být vázán až výsledkem trestního řízení. Ministerstvem spravedlnosti navržená formulace otevírá příliš široký prostor pro vlastní hodnocení skutkové podstaty, závažnosti a dopadů na dítě opatrovnickými soudy, což přesahuje jejich kompetenci a odbornost. Působí stimulačně pro růst účelových obvinění z domácího násilí a zejména v kombinaci s nedostatečnou úpravou pojmu domácího násilí by se velmi negativně promítla do eskalace rodičovských sporů a poškozování vztahu dětí k rodičům. Se značnými dopady na psychiku dětí. Tedy je nezbytné formulaci upravit takto:

4. V § 871 odst. 2 se dosavadní znění nahrazuje zněním „Spáchal-li rodič vůči druhému rodiči či vůči svému dítěti trestný čin domácího násilí, nebo spáchal-li proti svému dítěti jiný úmyslný trestný čin, nebo použil-li rodič své dítě, které není trestně odpovědné, ke spáchání trestného činu, nebo spáchal-li rodič trestný čin jako spolupachatel, návodce, pomocník či organizátor trestného činu spáchaného jeho dítětem, soud zvláště posoudí, nejsou-li tu důvody pro zbavení rodiče jeho rodičovské odpovědnosti.“

K bodu 5. Již v současném znění § 906 zákona je rozpor s ústavním právem dítěte, kdy stát je ve svých zásadách do kompetence rodičů limitován nezbytností zásahu. Tedy soud se smí odchýlit od dohody rodičů, pokud je to „nezbytné“ v zájmu dítěte, nikoliv pokud to zájem dítěte pouze „vyžaduje“. Je tedy v souladu s hlavním cílem omezit zásahy státu do rodin na skutečně nezbytné (srov. čl. 3 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, kde limitem je nezbytnost).

Navržený bod 5 zní:

5. V § 906 se doplňuje odstavec 3, který zní:

„(3) Při posuzování zájmu dítěte soud zohlední zejména

- a) ochranu rodinného prostředí, udržování vztahů a zachování totožnosti dítěte,
- b) zajištění vývoje dítěte a jeho tělesných, citových, vzdělávacích, hmotných a jiných potřeb a bezpečí dítěte a
- c) názor dítěte.“

Byť je vhodné zanést do zákona vysvětlení zájmu dítěte, navržená úprava, která se snaží zobecnit judikaturou daná kritéria a definici z Komentáře Výboru pro práva dětí při OSN, přesto **není definice dostatečná na to, o jak důležitý pojem se jedná**, a který je klíčový z hlediska rozhodování ve věcech nezletilých. Z definice se vytrácí zájem dítěte být především v péči obou rodičů (formulace bodu a. spíše chrání stabilitu, kterou ale Ústavní soud nevnímá jako hodnotu samu o sobě, ale pouze tedy, pokud právě naplňuje nejlépe zájem dítěte, tedy návrh upozaduje povinnost státu aktivně lépe naplňovat zájem dítěte i za cenu změny), je upozaděna komponenta bezpečí, není explicitně zachyceno důležité hledisko respektu rodiče k výchovnému prostoru a působení druhého rodiče. Hledisko názoru dítěte je bez judikatorních limitů, tedy bez povinnosti kritického hodnocení a souladu se zájmem dítěte a objektivními skutečnostmi (značný problém, který neřeší ani podrobnější rozbor v důvodové zprávě), tedy přímo vybízí soudy k nekritickému přejímání (formovaného) projevu dítěte.

Za nesprávné z legislativního hlediska považujeme uvedení definice zájmu dítěte v § 906, týkajícího se rozhodování o úpravě poměrů po rozvodu. Zájem dítěte je hlediskem předním i v dalších rozhodování státních orgánů, tedy by systematicky patřila úprava pod § 866 o.z. s rozšířením na rozhodování nejen soudů, ale veškerých orgánů veřejné moci. Současně se dikce ustanovení § 866 o.z. odchyluje od Úmluvy o právech dítěte než dosavadní znění obsahující nesprávnou formulaci „určující“, rozpornou s judikaturou Ústavního soudu. Ten staví hledisko zájmu dítěte jako přední, ale nikoliv jediné a určující, tedy korekce tohoto ustanovení je potřebná.

Současně je značný deficit v odůvodňování rozhodnutí z pohledu zájmu dítěte, kdy se často vyskytuje formulace, že toto rozhodnutí je činěno v nejlepším zájmu dítěte bez specifikace, co orgán za nejlepší zájem dítěte považoval, jaká kritéria hodnotil a jak poměřoval zájem dítěte s ostatními právy a zájmy. Je tedy nezbytné tuto komponentu začlenit přímo do zákona.

Problematické v praxi je rovněž naplňování ústavního práva dítěte dle čl. 3 odst. (2) Úmluvy o právech dítěte, kdy je soud vázán brát ohled na povinnosti a práva rodičů dítěte (jako právo dítěte). Jde o ochranu dítěte před nahrazování rodičovské odpovědnosti státní vůlí, aniž by to bylo nezbytné. Tento princip proporcionality (a zdrženlivosti státní moci v zásazích do rodičovské odpovědnosti jako komponenta zájmu dítěte) je promítnut právě do čl. 3 odst. (2) Úmluvy o právech dítěte.

Inspirovající je poměrně zdařilý čl. 5 slovenského zákona o rodině, když jeho implantace do českého práva by měla vypadat takto:

5. Ustanovení § 866 zní:

(1) Zájem nezletilého dítěte je předním hlediskem při jakékoliv činnosti soudů, správních orgánů a dalších orgánů veřejné moci ve všech věcech, které se ho týkají. Při posuzování a ochraně zájmu dítěte soudy, správní orgány a ostatní orgány veřejné moci respektují odpovědnost, práva a povinnosti rodičů při péči o dítě a jeho

výchově. Do výkonu rodičovské odpovědnosti mohou zasahovat pouze v rozsahu nezbytném pro ochranu nebo blaho dítěte.

(2) Při posuzování zájmu dítěte se zohledňuje zejména:

- a) bezpečnost dítěte a prostředí, ve kterém se dítě zdržuje, ochrana před domácím násilím a před ohrožením psychického vývoje dítěte násilím páchaným na osobě dítěti blízké
- b) ochrana před konfliktem loajality, manipulací a zatahování dítěte do sporů, před zneužíváním jeho osoby k ovlivňování rozhodování orgánů veřejné moci ve věcech, které se ho týkají, ve prospěch a v zájmu jiné osoby
- c) ochrana identity a soukromí dítěte, zachování a rozvíjení rodinných vazeb, zachování práva dítěte na péči obou rodičů v zásadě srovnatelném rozsahu, není-li nezbytné jiné uspořádání pro blaho dítěte
- d) podpora výchovného prostoru a působení každého z rodičů a respektování jeho rodičovské role, není-li jeho péče ze závažných důvodů omezena,
- e) péče o dítě, o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, rozvíjení nadání a schopností, naplňování jeho individuálních potřeb včetně potřeb vyplývajících ze zdravotního postižení nebo jiného znevýhodnění
- f) výchova zaměřená na posilování úcty k lidským právům a základním svobodám, k právům rodičů, k právnímu řádu a rozhodnutím orgánů veřejné moci
- g) názor dítěte přiměřeně jeho věku a rozumové vyspělosti, autenticitě, odůvodněnosti, stálosti a souladu s ostatními hledisky zájmu dítěte
- h) dlouhodobá perspektiva naplnění zájmu dítěte

(3) Při jakémkoli rozhodování dotýkajícím se dítěte je nezbytné posuzovat a určit jeho nejlepší zájem a hodnotit možný dopad rozhodnutí na dané dítě. Tyto úvahy se musí promítnout i do odůvodnění rozhodnutí, musí v něm být vyloženo, co příslušný orgán považoval za nejlepší zájem dítěte, na základě jakých kritérií k tomuto závěru dospěl a případně jak byl nejlepší zájem dítěte poměřován s dalšími důležitými zájmy či právy.

K části druhé – poplatková povinnost.

Zpoplatnění považujeme za nesprávné, neboť v řízeních jde o ochranu zájmů dítěte. Zpoplatnění některých úkonů fakticky trestá rodiče za plnění zákonné povinnosti vykonávat rodičovskou odpovědnost v zájmu dítěte (jak jej vnímá každý z rodičů). Při rozhodovací praxi, kdy soudy v mnoha případech překračují své poslání chránit práva a aspirují na vnučování jejich vnímání zájmu dítěte rodičům proti jejich vůli a proti jejich pojetí zájmu dítěte, je zpoplatnění nežádoucí. Navíc v situaci, kdy osvobození od soudních poplatků je silně selektivní a nejednotné.

Zmíníme konkrétní kauzu, kdy se rodič odvolal proti rozsudku vydanému v roce 2025, současně podal návrh na doplnění rozsudku o část předmětu řízení, o které okresní soud nerozhodl, okresní soud tuto svou chybu napravil v roce 2026 a vyměřil rodiči soudní poplatek za odvolání, krajský soud toto potvrdil. Rodič tak byl potrestán za chybu okresního soudu. Jde sice o okrajovou přechodnou záležitost, ale demonstruje přístup soudů nesouladný s přirozeným vnímáním práva a hledáním řešení v zájmu dítěte.

Navrhujeme tedy část druhou změnit tak, že se v opatrovnických řízeních poplatky nevybírají právě s ohledem na dosažení nejlepšího zájmu dítěte. Justice by se měla soustředit spíše na to, aby při respektu k oběma rodičům a jejich rodičovské odpovědnosti nebyla odvolání vůbec potřeba.

K části třetí – změna z.ř.s.

K bodu 4: Jde o naprosto neúčinné ustanovení, i když předběžná úprava skončí po 1 roce, obecné soudy to řeší tak, že nařídí opětovně to samé prozatímní řešení a opět prodlužují. Ústavní soud takové obcházení zákona akceptuje. Srov. II. ÚS 639/26 (zde trvá předběžné opatření bez změny 21 měsíců a má platit i v průběhu odvolacího řízení ve věci samé, které ještě ani nezačalo, tedy délka provizoria překročí zcela jistě dva roky a determinuje rozhodnutí ve věci...). Pokud je zákonný limit pro rozhodnutí ve věci samé 6 měsíců, pak by prozatímní úpravy měly mít limit kratší než 6 měsíců. Prodlužování se využívá pouze k zafixování úpravy nikoliv k postupné úpravě podle stavu dokazování. Nežádá s cílem determinovat výsledek řízení jako v uváděném případě.

K bodu 6: jde o čistě formální poučení, ani samotné osvědčení (které lze v podstatě nahradit souhlasným tvrzením rodičů dokonce s vahou důkazu) nedokládá splnění této povinnosti. V případě, že dítě není zastoupeno opatrovníkem, absentuje vykonání povinností opatrovníka dle Úmluvy o výkonu práv dětí jeho rodiči, tedy seznámení dítěte s návrhem předkládaným soudem, zjištění postoje dítěte k navrženému řešení, vysvětlení důsledků vyhovění přání dítěte a další náležitosti.

Bod 6 navrhuje změnit takto:

6. V § 469 odst. 4 větě třetí v části věty za středníkem se text nahrazuje zněním: „rodiče jsou povinni dítě, které je schopno informace přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento názor sdělit,
- seznámit s návrhem předkládaným soudem ke schválení
 - informovat o důsledcích schválení předložené dohody
 - poučit o právu být konzultováno ve věci a vyjádřit svůj názor před soudem
 - poučit o právu na volbu svého zástupce nebo určení opatrovníka soudem
 - poučit o právu vykonávat práva účastníka řízení.“.

Pokud už je navržena změna v z.ř.s., pak se jeví jako nejučelnější zakomponovat změnu navrženou skupinou senátorů ve vztahu k prozatímnímu rozhodnutí s vhodnějším nastavením lhůt **k zajištění včasné a efektivní ochrany práv**, a to body

- V § 465g odst. 1 se slova „3 měsíců“ nahrazují slovy „15 dnů“.
- V § 465g odst. 4 větě první se slovo „není“ nahrazuje slovem „je“.
- § 465g se doplňuje odstavcem 5, který zní:
„(5) Bylo-li rozhodnutí podle odstavce 4 napadeno včasným odvoláním, předloží soud prvního stupně věc odvolacímu soudu do 15 dnů od podání odvolání. Odvolací soud rozhodne o odvolání do 15 dnů od předložení věci.“.

Má-li být zájem dítěte skutečně hlediskem předním, pak je nepochybně v možnostech soudu v průběhu dvou týdnů svolat jiný soudní rok, zjistit poměry v rodině a případná nezbytná omezení pro úpravu péče, a rozhodnout. O efektu rychlé zatímní úpravy ve smyslu snížení prostoru pro eskalaci sporu a snížení psychické zátěže dítěte nemluvě.

Příloha: Podrobné odůvodnění, Vyjádření k senátnímu návrhu

V Berouně dne 8. 6. 2026

Schváleno Komisí LIBERI pro opatrovnícké spory

předseda LIBERI